

Bolets que neixen a les **mans de l'artista**

Els boscos de Gargallà al terme municipal de Montmajor– també s'omplen de persones de la comarca i d'altres punts de la geografia catalana per buscar bolets. Berga fa anys que es reivindica a si mateixa com a capital del bolet. Però els rovellons, les llenegues i els rossinyols són patrimoni de molts boscos d'Europa. Montmajor fa temps que demostra la seva devoció pels fongs en el Museu d'Art del Bolet. Un petit centre d'interpretació situat al mig del nucli, que fa vuit anys va obrir les portes gràcies a l'artista Josefina Vilajosana.

El bolet té quelcom màgic. I és que des de temps pretèrits és present en la cultura popular. És un ingredient excepcional pels amants de la gastronomia. Amb els bolets es poden elaborar tot tipus de plats tradicionals i també experimentar-ne de nous. La memòria oral, que es transmet de generació en generació, ens recorda que des de fa segles han tingut un ús medicinal. La medicina moderna experimenta amb substàncies químiques de determinats bolets per produir fàrmacs. El fong també s'ha introduït en els contes fantàstics que al llarg de la història han servit perquè els infants agafin el son. I és que els bolets són la casa dels gnoms i els barrufets. Fins i tot, des de fa anys, el bolet és un element important d'un

«Els bolets de ceràmica serveixen per conèixer els secrets i els detalls de la mare natura»

Josefina en el seu taller, ubicat a la casa on resideix, Can Gener de Tòlics, a Gargallà.

dels videojocs que mai passen de moda, el Super Mario Bros.

Però els bolets –com hem vist, presents clarament en la nostra cultura– també poden inspirar els artistes. La ceramista de Gargallà Josefina Vilajosana fa uns trenta anys que treballa amb el fang. Al seu taller hi ha tot d'elements del seu món, el de pagès. S'hi poden veure reproduccions elaborades amb fang –que tenen una similitud extraordinària amb la realitat– d'embotits, de fruites, de plantes..., però sobretot hi ha mil i

una espècies de bolets sobre la seva taula de treball, ubicada en un habitacle de la Can Gener de Tòlics, la casa pairal on ha viscut des que va néixer, fa 59 anys.

Els bolets i el treball artístic que Vilajosana fa al voltant dels fongs és el que ens ha portat a Can Gener i immediatament comencem a parlar de rovellons, llenegues, rossinyols... Aquests bolets neixen al costat dels arbres i serveixen per menjar. Però a les mans de Vilajosana en neixen uns altres. Aquells bolets que no es fan malbé i que serveixen per exposar, o fins i tot

per aprendre els secrets i els detalls de la mare naturalesa.

–Vol que hagi més bolets al museu?

–Sí, m'agradaria. Hi falten molts bolets. Ve gent de llocs diferents i diuen que hi falten bolets de la seva comarca. Ara no n'hi pots afegir cap perquè estan classificats a les vitrines per famílies. I no en pots col·locar en una vitrina que no correspon, que, a més, són plenes.

–Potser caldria ampliar-lo.

–Segurament, però en temps de crisi és complicat. Només voldria que s'ampliés una mica més el museu per poder posar bolets estranys que la gent em porta. I estaria molt bé, perquè es tracta d'espècies úniques. Seria molt maco que es poguessin col·locar amb el nom de les persones que els han trobat al costat i el lloc on els han vist. Jo ja en faig, però els dono a les persones que els han trobat perquè no es poden col·locar enlloc i els fa il·lusió de tenir-los a casa.

–Com neixen els bolets no comestibles de ceràmica?

–Hi ha diverses maneres de conservar-los. Hi ha un procés, però no és el que utilitzo, que es diu biofilització. És a dir, que els micòlegs els han tret l'aigua. Però amb aquesta manera de fer-los perden color a mesura que passa el temps. Vaig anar al museu de les Guillerries, a Sant Hilari, on hi ha bolets. I vagi veure rossinyols que es conservaven molt bé, però eren ben marrons, quan són ben grocs. Ho vaig trobar molt estrany i em van comentar des del museu que al cap d'un temps perden el color, tot i que es mantenen bé perquè els treuen l'aigua.

–Com els fa vostè?

–Agafant fang que vaig a buscar a Esparreguera. Me'n enduc els paquets que em fan falta cap al taller i d'allà van sortint les peces. No compto els dies que hi tardo perquè no és un procés seguit. És difícil de calcular perquè depèn del bolet que vulgui fer. Però és llarg perquè primer s'han de modelar, deixar un dia que s'assequin i aleshores s'han de polir i tornar a assecar. I és que al forn

es trenquen si no estan ben secs. Després s'han de coure a mil graus i pintar-los. I costa donar-los un color natural. El que faig agrada a la gent. Hi ha un llibre de visites al museu i tothom que hi escriu comenta que li encanta.

–Però si jo li demano que em faci una cistella de bolets, quan tardarà?

–Fa uns dies vaig entregar uns bolets a una gent de Santa Coloma de Cervelló, perquè allà fan una festa de bolets. És clar,

ara no en troben i fan servir els que faig jo. Hi havia una cistella amb set o vuit bolets enganxats. I és un procés llarg, perquè s'han de polir i mirar que no es trenquin. Ara és temps de carreretes. Són molt primis i s'hi ha d'anar molt en compte. Vaig tardar tota una tarda a muntar tot un grup d'aquest tipus de bolets. És un bolet que té un peu com un escuradents. I s'ha d'anar molt en compte perquè no es trenquin.

–D'on copia vostè els bolets?

–Principalment de la mateixa natura. És com em surten millor.

En foto m'amoïna molt perquè no n'acabo d'encertar mai el color.

–Diuen que el que li agrada sobretot de la seva obra és el valor didàctic que té.

–Sí. N'he fet per a un senyor de Càceres que fa xerrades a escoles sobre bolets. Clar, és lluny i diu que els nens no poden venir de tan lluny cap aquí, a veure el museu. El que feia era anar al bosc. Quan en trobava tenia el problema que quan anava a la tercera escola ja els tenia tots trin-

Josefina en el Museu del Bolet de Montmajor.

treballar, me'n van quedant a la memòria els noms i la forma.

–Vostè explica que la seva tasca és important.

–No és un tema menor. I és que és fotut que es mori una persona perquè es mengi una determinada espècie de bolet. Per això val la pena que es conegui. Abans anàvem a buscar bolets quatre pàgoses. Ara

«Haig de reproduir espècies que no he vist mai, i me'n van quedant a la memòria el nom i la forma»

xats. Tots els bolets que exhibeix ara els hi he fet jo. Els hi he anat enviant i quan em truca diu que és un èxit total perquè d'aquesta manera els alumnes poden tocar i tenir a la seves mans les diferents espècies de bolets.

–I fins i tot li ha servit per endinsar-se de ple en el món boletaire i aprendre'n.

–Sí. Els experts em parlen amb el nom científic, i no popular. Com que en vaig fent, n'aprenc. Hi ha persones que volen que reproduïxi espècies que no havia vist mai, però com que hi he de

tothom hi va i tots hi entenen. Si vas al bosc i veus algú, no li pots dir que té bolets tòxics, perquè sinó t'engega. Un cop em vaig trobar en una situació d'aquest tipus. Vagi dir a una persona que no es menjaria res del que portava a la cistella i em va contestar: "però què s'ha cregut vostè? Jo també hi entenc". Jo li vaig respondre que no sabia si hi entenia o no, però que pel seu bé no se'ls mengés. No sé què li devia passar.

–Com va endinsar-se en el món de la ceràmica?

–Vaig aprendre a fer les formes

«Tothom va a buscar bolets. Si vas al bosc i veus algú, no li pots dir que en té de tòxics, perquè sinó t'engega»

típiques de la ceràmica. Gerros i plats. Però no m'acabava d'agradar. M'agrada pensar i utilitzar la imaginació, i no copiar. També ha estat una activitat per fer poble, perquè ensenyava els nens de Gargallà aquí a Can Gener. Això és casa de tothom. Primer només feia llenegues i rovellons. A mi m'agrada perquè és art i també veus un producte natural. Em sap greu que al museu no hi vagin més les escoles perquè els alumnes hi aprendrien molt.

Falta que es faci més promoció del museu.

A estones sembla que el temps s'hagi aturat a Montmajor. Els habitants anomenen *parròquies* els diferents nuclis amb església del terme municipal, i la terminologia popular d'aquest indret encara parla del *comú* quan es refereix al conjunt de totes les parròquies. Des dels camins que hi ha al voltant de Can Gener de Tòlics es pot albirar part de la geografia catalana. Esveu des de Montserrat fins al Port del Comte. Tot passejant pels camins que envolten la casa de Josefina Vilajosana es poden trobar les altres cases de pagès que conformen Gargallà. Aquí els veïns no són al pis de sobre, sinó que són a uns centenars de metres. Tot recorrent els senders arribem a Palou, una altra casa de pagès.

Can Gener és una de les cases grans de Gargallà. Diversos pergamins del segle XIII ja n'esmenten l'existència. En els treballs de remodelació que s'hi estan fent actualment es posa de relleu que al llarg dels segles a la casa pairal s'han realitzat tres grans obres d'ampliació. I és que estava preparada perquè hi visqués una família nombrosa amb els masovers. La casa de pagès durant segles va ser l'eix central de les vides de moltes persones. La mateixa

Josefina Vilajosana recorda algun enterrament quan era petita. Desenes de persones s'aglutinaven al gran menjador de la casa per acomiadar el difunt. La grandària i la conservació sorprenen quan es veu Can Gener per primera vegada. Quan arribo, no acabo de veure quina és la porta principal. Així que truco a través del mòbil a la casa, però comunica. Plou a bots i barrals. I quan a Gargallà hi ha precipitacions intenses, la telefonia deixa de funcionar. Com a mínim en algunes cases. A pagès ja han arribat les comunicacions del segle XXI i es disposa d'Internet. Però quan hi ha tempesta, el sistema de comunicacions torna al segle XIX.

La casa en part és un petit museu d'homenatge a la vida pagesívola. A la porta principal hi ha com a element decoratiu un carro

en perfecte estat de conservació que antigament serviria per portar palla. La casa pairal conjuga perfectament en el seu interior la vida moderna amb aquells aspectes que al llarg de la història han caracteritzat l'immoble.

–Té unes bones vistes a casa seva.

–Des d'aquí es veu tot Catalunya. Avui està núvol, i és una llàstima, perquè si no es veuria el Pedraforca, la Serra dels Verds, Peguera, Montserrat, el Port del Comte, el Turó de l'Home. Aquesta casa no val res, però és privilegiada.

–Aquesta casa és molt antiga.

–És del segle XIII. Tenim pergamins d'aquesta època. En Joan Toneu està fent la història de la casa. Fa temps que ve. Estem fent obres i han anat sortint totes les etapes de la casa, que al llarg dels anys ha tingut tres grans ampliacions. Aquestes cases pairals tenen molta història. Hi ha una gran sala que és característica a moltes cases de pagès, però molta gent l'ha espatllat perquè l'ha dividit en saletes petites. Per mi això és un pecat perquè és el que feien servir per les festes i els enterraments. Recordo que amb l'enterrament del meu avi la gent es quedava a dinar a la casa, hi havia 73 persones. Uns 15 dies després ja havíem tingut temps d'escriure cartes i llavors al funeral hi havia 113 persones. Són tradicions de l'època. A la casa hi vivia més gent. Hi havia els mossos i el masover. I cada família la conformaven deu o onze persones. Ara tot es fa amb màquines i amb dues persones ja n'hi ha prou.

–I a la casa sempre s'hi han estat avantpassats de vostè?

–Sí. Ja portem moltes generacions. Des del segle XIII sempre ha estat, gairebé, la mateixa família. Encara que no hi hagués descendència, s'agafava un parent perquè estigués al capdavant de la casa.

–Vostè que sempre ha viscut a Gargallà, imagino que la vida d'aquí deu haver canviat molt en les darreres dècades.

–En els pobles sempre hem estat molt individualistes. I en aquest poble la gent ho és molt. Un capellà que havíem tingut abans deia que com a poble estem poc cohesionat, però que les persones són molt maques. Feies coses de festes i au! Recordo que antigament havíem fet la castanyada tot junts. Hi havia dues misses aquell dia i una es feia juntament amb la celebració que muntàvem. Doncs la gent, en comptes de venir a l'hora de castanyada, venien a l'altra. És clar, la vam deixar de fer. Ara els vells en cuidem d'organitzar la festa major.

–Vostè, però, sempre ha fet poble. Fins i tot va ser regidora de Cultura a l'Ajuntament de Montmajor.

–Vaig estar a l'ajuntament vuit anys com a regidora. Hi vaig ser perquè volia fer uns gegants per al poble. Vaig esperar una mica perquè no es veiés tant aquesta finalitat. Vaig començar a remenar-ho i anar-ho dient de mica en mica. Els gegants han fet miracles perquè han donat a conèixer Montmajor i han unit el poble. D'aquí a dos anys se celebraran els 25 anys, i ja li vaig dir a l'alcalde que un quart de segle costa d'aguantar. Per això hem d'organitzar alguna cosa que en quedi constància.

–Què és el que més troba a faltar de la vida pagesívola d'abans?

–El més important és la conversa. La gent gaudeix trobant-se. A les festes de les diferents parròquies de Montmajor els fills es tornen a trobar. Abans no s'anava tant en cotxe i per anar a missa al matí caminàvem. Anàvem arreplegant la gent de les altres cases i al final anàvem una bona colla a missa. No ens vàiem durant tota la setmana, no teníem televisió, però les persones bé ens havíem de comunicar. Que si els conills que si les gallines... Aquests eren els temes de conversa. Això s'ha perdut ara.

Abel Gallardo